

А. Г. Хоронжий

СОЦІАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ

Навчальний посібник

для студентів вищих навчальних закладів

«Магнолія-2006»

Львів 2025

УДК 65.272.2
ББК 35.073.5
X 81

*Відтворення цієї книги
або будь-якої її частини заборонено
без письмової згоди видавництва.
Будь-які спроби порушення авторських прав
будуть переслідуватися у судовому порядку.*

*Гриф надано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для вищих навчальних закладів*

Рецензенти:

В. С. Марцин – доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри фінансів Львівського інституту банківської справи університету банківської справи НБУ)
С. Й. Вовканич – доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України

В. В. Яцура – кандидат економічних наук, професор (завідувач кафедри менеджменту Львівського національного університету ім. І. Франка)

Хоронжий А. Г.

X 81. Соціальне управління: Курс лекцій: Навчальний посібник. – Львів: ПП "Магнолія 2006", 2025. – 290 с.

ISBN 978-617-574-012-5

«Магнолія-2006»

Навчальний посібник присвячений теоретичним положенням і практичному керівництву системою соціального управління. На основі теоретичного аналізу і експериментальних результатів висвітлені закономірності і принципи соціального управління, система, організаційна структура процесу управління, а також методи управління, управлінська праця, стиль і якість керівництва.

Навчальний посібник розрахований на студентів соціологів та менеджменту для соціальної сфери. Він також буде корисним для студентів економічних спеціальностей і для тих, хто цікавиться соціальним управлінням.

УДК 65.272.2

ББК 35.073.5

X 81

ISBN 978-617-574-012-5

© Хоронжий А. Г., 2025

© Магнолія 2006, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. Об'єкти соціального управління	11
1.1. Поняття «об'єкт соціального управління»	10
1.2. Об'єкт соціального управління, як керована підсистема та її структура	13
1.3. Суспільство, соціальні спільноти, інститути, групи, індивіди, як об'єкти соціального управління	14
1.4. Сфери життєдіяльності (економічна, соціальна, політична, культурна і духовна) являють собою об'єкти управління	24
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	25
<i>Тест до розділу 1. Об'єкти управління</i>	26
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	27
РОЗДІЛ 2. Суб'єкти соціального управління	28
2.1. Поняття суб'єкта соціального управління	28
2.2. Суб'єкт соціального управління, як керуюча підсистема суспільства та її структура	29
2.3. Держава як найважливіший суб'єкт управління в суспільстві	31
2.4. Апарат управління, як суб'єкт соціального управління в суспільстві . <i>Контрольні запитання і завдання</i>	36
<i>Тест до розділу 2. Суб'єкт соціального управління</i>	38
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	39
РОЗДІЛ 3. Закони, закономірності, принципи соціального управління	41
3.1. Закони соціального управління	41
3.2. Закономірності соціального управління	44
3.3. Принципи соціального управління	46
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	49

<i>Тест до розділу 3. Закони, закономірності і принципи соціального управління</i>	50
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	52
РОЗДІЛ 4. Соціальне управління як система	53
4.1. Поняття системи соціального управління	53
4.2. Теоретичні аспекти системи соціального управління	54
4.3. Класифікація системи соціального управління	56
4.4. Підсистеми соціального управління	59
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	61
<i>Тест до розділу 4. Соціальне управління як система</i>	61
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	62
РОЗДІЛ 5. Організаційні структури системи соціального управління	63
5.1. Поняття організаційної структури системи соціального управління	63
5.2. Принципи побудови оргструктур	64
5.3. Типи структур управління	65
5.4. Формування структур системи управління	70
5.5. Положення про структурні підрозділи	71
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	72
<i>Тест до розділу 5. Організаційні структури системи управління</i>	73
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	74
РОЗДІЛ 6. Самоврядування в регіоні	75
6.1. Сутність самоврядування	75
6.2. Основні принципи самоврядування	80
6.3. Форми і методи організації самоврядування	82
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	85
<i>Тест до розділу 6. Самоврядування в регіоні</i>	86
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	87
РОЗДІЛ 7. Управлінські відносини	88
7.1. Поняття управлінських відносин	88

7.2.	Управлінські відносини, як взаємозв'язок і взаємодія між суб'єктом і об'єктом соціального управління	92
7.3.	Місце і роль управлінських відносин у системі суспільних відносин	95
7.4.	Управлінські відносини у процесі централізації і самостійності, субординації і координації, керівництва та підпорядкування	96
7.5.	Управлінські відносини та вимоги відповідальності, організації, дисципліни, ініціативи, інформації тощо	99
	<i>Контрольні запитання і завдання</i>	101
	Тест до розділу 7. Управлінські відносини	101
	<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	102
 РОЗДІЛ 8. Методи соціального управління		103
8.1.	Сутність методів соціального управління	103
8.2.	Організаційно-розпорядчі методи соціального управління	106
8.3.	Економічні методи соціального управління	112
8.4.	Соціально-психологічні методи управління	115
	<i>Контрольні запитання і завдання</i>	121
	Тести до розділу 8. Методи соціального управління	122
	<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	123
 РОЗДІЛ 9. Процес соціального управління		124
9.1.	Сутність процесу соціального управління	124
9.2.	Властивості процесу управління	127
9.3.	Типологія процесу управління	128
9.4.	Класифікація процесу управління	130
9.5.	Спеціалізація процесу соціального управління	134
	<i>Контрольні запитання і завдання</i>	136
	Тест до розділу 9. Процес соціального управління	137
	<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	138
 РОЗДІЛ 10. Функції соціального управління		139
10.1.	Сутність функцій соціального управління	139
10.2.	Організація як загальна функція управління	141
10.3.	Функція планування	144
10.4.	Функції регулювання	148

10.5. Функція обліку і контролю	151
10.6. Функція матеріально-технічне забезпечення	162
10.7. Функція управління фінансами	166
10.8. Функція стимулювання	168
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	173
Тест до розділу 10. Функції соціального управління	173
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	174
РОЗДІЛ 11. Технологія соціального управління	175
11.1. Поняття технології процесу управління	175
11.2. Операції і процедури технології процесу управління	176
11.3. Раціоналізація процесу управління	179
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	181
Тест до розділу 11. Технологія процесу соціального управління ..	181
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	182
РОЗДІЛ 12. Інформаційне забезпечення процесу соціального управління	183
12.1. Сутність інформаційного забезпечення процесу соціального управління	183
12.2. Система інформації та її функціонування	187
12.3. Особливості інформаційних процесів у різних соціальних системах	193
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	196
Тест до розділу 12. Інформаційне забезпечення процесу соціального управління	197
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	198
РОЗДІЛ 13. Управлінські ситуації	199
13.1. Сутність управлінських ситуацій	199
13.2. Оцінка управлінських ситуацій	202
13.3. Використання управлінських ситуацій при прийнятті рішень	204
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	207
Тест до розділу 13. Управлінські ситуації	208
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	209
РОЗДІЛ 14. Прийняття управлінських рішень	210
14.1. Сутність управлінських рішень	210

14.2. Вибір і обґрунтування управлінських рішень	214
14.3. Організація реалізації управлінських рішень	216
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	219
Тест до розділу 14. Прийняття управлінських рішень	220
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	221
РОЗДІЛ 15. Технічні засоби процесів управління	222
15.1. Поняття техніки управління	222
15.2. Організаційні форми механізації і автоматизації процесу управління	223
15.3. Автоматизовані робочі місця («безпаперова технологія»)	225
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	226
Тест до розділу 15. Технічні засоби управлінських процесів	227
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	228
РОЗДІЛ 16. Документування	229
16.1. Сутність документації	229
16.2. Документооборот в процесі соціального управління	230
16.3. Система діловодства	231
16.4. Оформлення організаційно-розпорядчих документів	234
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	236
Тест до розділу 16. Документування	237
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	238
РОЗДІЛ 17. Управлінська праця	239
17.1. Сутність управлінської праці	239
17.2. Поділ управлінської праці	240
17.3. Організація управлінської праці	241
17.4. Вдосконалення і раціоналізація управлінської праці	242
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	244
Тест до розділу 17. Управлінська праця	245
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	246
РОЗДІЛ 18. Кадрова політика у системі управління	247
18.1. Суть і зміст кадрової політики у системі управління	247
18.2. Підбір, підготовка і розстановка управлінських кадрів	249

18.3. Оцінка управлінських кадрів	254
18.4. Стиль і якість керівництва	256
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	263
<i>Тест до розділу 18. Кадрова політика в системі управління</i>	264
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	265

РОЗДІЛ 19. Економічна ефективність заходів

вдосконалення управління	266
19.1. Поняття економічної ефективності заходів вдосконалення управління	266
19.2. Основні критерії і показники економічної ефективності	267
19.3. Розрахунки економічної ефективності заходів вдосконалення управління	271
<i>Контрольні запитання і завдання</i>	274
<i>Тест до розділу 19. Економічна ефективність</i>	275
<i>Список використаної та рекомендованої літератури</i>	276

Вступ

Ринкові відносини істотно впливають на функціонування і розвиток економічної і соціальної сфер. Це зумовлює необхідність відповідної адаптації системи соціального управління, використання теоретичних положень і практичного досвіду управління організаціями, установами та підприємствами.

Соціальне управління як спеціальний вид діяльності апарату управління, як процес впливу суб'єкта на об'єкт і його реакція, а також як вплив керуючої підсистеми на керовану потребує спеціального вивчення і дослідження для підготовки соціологів та менеджерів для соціальної сфери.

У світлі цього положення підготовлено даний навчальний посібник «Соціальне управління». У посібнику розглядаються об'єкти і суб'єкти, закони, закономірності і принципи соціального управління, яким дається відповідна характеристика і тлумачення. Розглядаються соціальні системи, організаційні структури і відносини управління. Звертається увага на самоврядування в регіоні, зокрема на форми та методи організації самоврядування. Детально розглядаються методи соціального управління та соціологічні методи дослідження управління. Передбачається поглиблене вивчення процесу соціального управління, на основі соціологічних методів дослідження. Особливе значення надається функціям соціального управління.

Розглядається технологія соціального управління, її операції та процедури. Інформаційне забезпечення розглядається як елемент процесу управління і як передумова визначення та оцінка управлінської ситуації. Інформація розглядається також як предмет і продукт управлінської праці, що існує у відповідних носіях.

Вивчається основний елемент процесу управління, який представляється управлінськими рішеннями. Значна увага приділяється технічним засобам управління, зокрема комп'ютерам, засобам зв'язку та оргтехніці.

В посібнику розглядаються документування в управлінні. Передбачене широке вивчення управлінської праці, зокрема організація управлінської праці, поділ праці, вдосконалення і раціоналізація управлінської праці. Вивчається поняття кадрової політики, а саме підбір, підготовка і розстановка управлінських кадрів. Детально розглядається стиль і якість керівництва. Особлива увага звертається на визначення економічної ефективності заходів вдосконалення соціального управління.

Мета посібника – дати студентам фундаментальні знання із соціального управління, освоєння ними положень науки управління.

Навчальні завдання посібника:

→ вивчення сутності основних понять і категорій соціального управління.

→ розширення і збагачення знань і обізнання із закономірностями і принципами функціонування і розвитку системи соціального управління.

→ навчання студентів освоювати знання і переймати передовий досвід.

Очікувані результати:

→ підвищення якості знань студентів;

→ підвищення якості навального процесу.

Навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів

А. Г. Хоронжий

СОЦІАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ

Навчальний посібник

Керівник видавничого проекту В. М. Піча

Формат 60x84/16.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. др. арк. 16,86.

ПП "Магнолія 2006"
м. Львів-53, 79053, Україна, тел+380503701957
e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції: серія ДК № 2534 від
21.06.2006 року,

видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва "Магнолія 2006"